ХАЧАТУРЯН
Арам Ілліч
(1903 – 1978)

Вірменський композитор, диригент, педагог, музично-суспільний діяч, народний артист СРСР, Герой Соціалістичної Праці, академік АН Вірменської РСР.
Народився на околиці Тифліса, нинішнього Тбілісі. В 1921 разом із групою вірменської молоді А. Хачатурян виїхав до Москви і вступив на підготовчі курси до Московського університету, потім став студентом факультету фізики й математики. Восени 1922-го Хачатурян вступив до Гнесінського музичного училища.
Саме в ті роки Хачатурян уперше в житті потрапив на симфонічний концерт і був вражений музикою **Бетховена** і **Рахманінова**. «Танок для скрипки і фортепіано» став першою роботою композитора. *«Як і всі скрипалі, я пишаюся тим, що перша серйозна робота Хачатуряна, його "танок", був написаний для скрипки. Композитор відчуває скрипку, як справжній майстер-віртуоз»* , сказав Давид
Ойстрах
про Хачатуряна.
1929-го Хачатурян вступив до симфонічного класу Московської консерваторії, яку блискуче закінчив у 1934 і вступив до аспірантури. Ще до студентських років відносяться такі його твори, як пісня-поема для скрипки з фортепіано (1929), токата для фортепіано (1932), тріо для фортепіано, скрипки й кларнета (1932). Далі Хачатурян написав 1-ю симфонію (1934), концерти з оркестром для фортепіано (1936) і для скрипки (1940).
Під час Другої світової війни працював на всесоюзному радіо, писав патріотичні пісні й марші для підтримки бойового духу радянської армії. Недоліки лібрето балету «Щастя»змусили переписати більшу частину музики, і в такий спосіб народилася

«Ґаяне». Прем'єра балету відбулася у важкі роки Другої світової війни, 3 грудня 1942. В 1943 за цей балет Хачатурян одержав сталінську премію першого ступеню – одну з найвищих нагород того часу у сфері культури. Через дуже короткий час після прем'єри цей балет завоював всесвітню славу.
Балет «Спартак» став найбільшою роботою Хачатуряна після війни. Партитура балету була завершена в 1954, а в грудні 1956 відбулася прем'єра. Відтоді цей балет став «частим гостем» перших театрів Світу.
Одночасно Хачатурян працював у театрі й кіно, створив музику для таких шедеврів як «Маскарад», «Зангезур», «Пепо», «Володимир Ілліч Ленін», «Російська проблема», «Секретна Місія», «У них є Батьківщина», «Адмірал Ушаков», «Джордано Бруно», «Отелло», «Сталінградська битва» та інших. З 1950 Хачатурян виступав як диригент, гастролював з авторськими концертами в багатьох містах СРСР і за кордоном.
З 1950 викладав композицію в Московській консерваторії і в інституті ім. Гнесіних (з 1951 – професор). Серед його учнів – А. Я. Ешпай і М. Л. Тарівердієв.
З 1957 Хачатурян обіймав посаду секретаря Спілки композиторів СРСР.
Арам Хачатурян – лауреат Сталінської (1941, 1943, 1946, 1950), Ленінської (1959) і Державної премій (1971), Державної премії Вірменської РСР (1965). Нагороджений орденом Леніна (1939), орденом Трудового Червоного Прапора (1946), медалями.
31 жовтня 2006 р. у Москві відкрито пам'ятник Араму Хачатуряну. Скульптор – Георгій Франгулян, архітектор – Ігор Воскресенський.

Балети
Щастя – 1939
Ґаяне – 1942, редакція 1952, 1957
Спартак – 1954

Для симфонічного оркестру
3 симфонії – 1934, 1944, 1947
Танцювальна сюїта – 1933
Два танці – 1935
Ода пам'яті В. І. Леніна – 1949
Сталінградська битва – 1949
Урочиста поема – 1952
Вітальна увертюра – 1958

Сюїти
Сюїта з балету «Щастя» № 1 – 1939
Сюїта з балету «Щастя» № 2 – 1939
Сюїта з балету «Гаяне» № 1 – 1943
Сюїта з балету «Гаяне» № 2 – 1943
Сюїта з балету «Гаяне» № 3 – 1943
Сюїта з музики до спектаклю «Маскарад» – 1943
Сюїта з музики до фільму «Сталінградська битва» – 1949
Сюїта з музики до спектаклю «Валенсіанська вдова» – 1953
Сюїта з балету «Спартак» № 1 – 1955-57
Сюїта з балету «Спартак» № 2 – 1955-57

Сюїта з балету «Спартак» № 3 – 1955-57
Сюїта з музики до спектаклю «Лермонтов» – 1953
Сюїта з балету «Спартак» № 4 – 1967

Для духових оркестрів
Марш для духового оркестру № 1 – 1929
Марш для духового оркестру № 2 – 1930
Обробка вірменських народних пісень – 1933
Обробка узбецьких народних пісень – 1933
Героям Вітчизняної війни (марш) – 1942
Марш Московської Червонопрапорної міліції – 1973

Для інструментів соло з оркестром
Концерт для фортепіано з оркестром – 1936
Концерт для скрипки з оркестром – 1940
Концерт для віолончелі з оркестром – 1946
Рапсодія для віолончелі з оркестром – 1961/62
Рапсодія для скрипки з оркестром – 1963
Рапсодія для фортепіано з оркестром – 1967

Вокально-інструментальні твори
Поема про Сталіна – 1938
Три арії (Поема, Легенда, Дифірамб), для високих голосів і оркестру – 1946
Ода радості для солістів з оркестром – 1956
Балада про Батьківщину, для солістів з оркестром – 1961

Камерно-інструментальні твори
Танок B-Dur op.1 для скрипки і фортепіано – 1926
Пісня-поема на честь ашугів для скрипки і фортепіано – 1929
Allegretto для скрипки і фортепіано – 1929
Струнний квартет – 1931
Тріо для кларнету, скрипки і фортепіано – 1932
Сюїта для альта і фортепіано – 1929-32
Танок для балалайки і домри – 1929-32
Подвійна фуга для струнного квартету – 1932
Скрипкова соната – 1932

Для фортепіано
Поема – 1925
Поема – 1926
Вальс-етюд – 1926
Andantino – 1926
Варіації на тему Сольвейґ – 1928
7 речитативів і фуг – 1928, 1966
Хореографічний вальс – 1944
Три п'єси (Ostinato, Романс, Фантастичний вальс) – 1945

Альбом для дітей №1 – 1947
Вальс-маскарад – 1952
Сонатіна – 1959
Соната – 1961
Альбом для дітей №2 – 1965

Для струнних інструментів
Соната-фантазія C-Dur для віолончелі соло – 1974
Соната для скрипки соло – 1975
Соната для альта соло – 1976

Інше
Пісні
Музика до вистав і кінофільмів
Транскрипції